

УДК 331.101

О.В. Цятковська

РОЗРАХУНКИ З ПРАЦІВНИКАМИ: ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ТА ВЕКТОРИ АНАЛІЗУ

У статті на основі комплексного вивчення розрахунків з працівниками банків досліджуються основні вектори аналізу та джерела інформації, які забезпечать ефективний аналіз розрахунків з працівниками банків. Напрацьовано ключові напрями аналізу та посилено основні складові інформаційного забезпечення шляхом поділу на зовнішню та внутрішню інформацію. Вдосконалено організаційне забезпечення аналізу розрахунків з працівниками банків шляхом виокремлення основних принципів здійснення аналізу.

Ключові слова: розрахунки з працівниками, банк, бухгалтерський облік, аналіз, інформаційне забезпечення, вектори аналізу.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На сучасному етапі розвитку та трансформації як національної економіки загалом, так і банківської системи зокрема, доречним буде охарактеризувати аналіз діяльності банківських установ. Банківські установи є багатограними та динамічними у своєму розвитку. Саме тому важливим завданням для кожної установи має бути побудова та здійснення аналізу їхньої діяльності, результати якого будуть корисними при прийнятті управлінських рішень та для різних користувачів інформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз розрахунків з працівниками банків забезпечить користувачів важливими даними, зокрема достовірною, правильною, повною, доступною та зрозумілою інформацією що обумовить прийняття ефективних рішень. Аналіз розрахунків з працівниками є невід'ємною складовою стратегічного аналізу банків. Тематичний аналіз фахової літератури показав, що питання аналізу у своїх працях порушували як вітчизняні, так і зарубіжні науковці. Варто відзначити, що у наукових доробках дослідників у різний час розглядалися певні складові досліджуваного предмета. Крім того, що детально та ґрунтовно предмет цього дослідження не було вивчено, так і ще напрацювання проводилися у розрізі підприємств різних галузей економіки. Зокрема О.А. Петрик – аналіз оплати праці в умовах розвитку ринкових відносин (на прикладі підприємств промисловості будівельних матеріалів) [1], О.В. Цуканова – аналіз заробітної плати на підприємствах роздрібно́ї торгівлі[2].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Аналіз окремих операцій банків вкрай рідко є предметом дослідження, а якщо і є, то лише у загальному його вигляді, або у розрізі кредитних, депозитних, валютних операцій. Зокрема питанню стратегічного аналізу в банках присвячено праці І.М. Парасій-Вергуненко [3], а Л.О. Примостка [4], А.М. Герасимович [5] досліджували банківську діяль-

ність загалом, Л.П. Снігурська [6] – аналіз доходів і витрат комерційних банків, О.С. Доценко [7] – статистичний аналіз діяльності банків. Крім того, питанням аналізу банків присвячено праці таких зарубіжних науковців, як М.О. Попов, К.М. Поляков. Отже на підставі отриманих результатів можна говорити впевнено, що аналіз розрахунків з працівниками банків не був об'єктом дослідження науковців, саме цим обумовлено необхідність та актуальність нашого дослідження. Крім того, аналіз розрахунків з працівниками банків слугуватиме не тільки допоміжним елементом у прийнятті ефективних та правильних управлінських рішень, що сприятиме зменшенню релевантних витрат, а також забезпечить отримання достовірної інформації усіма користувачами.

Дослідження наукової та спеціальної літератури показало, що аналіз розрахунків з працівниками – це, в першу чергу, аналіз виплат банківської установи та виявлення впливу їх на загальногосподарську діяльність. Саме тому, враховуючи цю тезу, варто проводити та постійно контролювати аналіз цих операцій. Предметом аналізу розрахунків з працівниками банків є причинно-наслідкові зв'язки, тобто розрахунки, які виникають між банківською установою та її працівниками, зокрема це розрахунки щодо виплат, розрахунки з підзвітними особами, розрахунки за нестачами та іншими нарахуваннями і утриманнями з працівників.

Формулювання мети і завдання дослідження. Метою статті є узагальнення джерел інформації та векторів аналізу розрахунків з працівниками банків. При цьому необхідно: напрацювати основні складові інформаційного забезпечення аналізу розрахунків з працівниками; посилити організаційне забезпечення шляхом виокремлення основних принципів здійснення аналізу; проаналізувати основні наукові напрацювання стосовно аналізу досліджуваних операцій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Методом економічного аналізу є сукупність прийомів і способів дослідження господарської діяльності будь-якого економічного об'єкта шляхом виявлення та визначення взаємозв'язку і зміни його параметрів, кількісного та якісного вимірювання впливу окремих факторів і їх сукупності на цю зміну, що дозволяє вивчити становлення та розвиток господарських явищ і процесів [8, с. 22].

Аналіз розрахунків з працівниками банків зазвичай здійснюють на основі використання як кількісних, так і якісних показників. Зокрема за допомогою кількісних показників визначаються основні види розрахунків з працівниками, а при якісному – встановлюється питома вага певних розрахунків з працівниками у загальній структурі, або питома вага витрат, пов'язаних з розрахунками з працівниками у загальній структурі витрат банків. Ефективність аналізу розрахунків з працівниками банків великою мірою залежить від використання якісних параметрів аналізу. Основою аналізу розрахунків з працівниками банків має бути структура та динаміка заробітної плати у загальній структурі всіх розрахунків з працівниками банків, аналіз розрахунків з працівниками у розрізі різних класифікаційних ознак, продуктивність праці, трудомісткість праці, динаміка фонду оплати праці у різних банківських установах за певний період, ланцюгове та базисне порівняння розрахунків з працівниками, темп приросту та зростання розрахунків з працівниками банків у розрізі різних груп цих операцій.

Варто відзначити, що для того, щоб провести правильний аналіз розрахунків з працівниками банків, тобто конкретними установами, варто мати досто-

вірну інформацію. Основними джерелами інформації для проведення аналізу розрахунків з працівниками банків буде офіційна інформація від Державної служби статистики України, річні форми фінансової звітності банківських установ, аудиторські висновки, внутрішня документація. Серед річних форм звітності доцільно виокремити Звіт про фінансовий стан, Звіт про прибутки та збитки, Звіт про сукупний дохід, Звіт про рух грошових коштів, Примітки до фінансової звітності.

Л.П. Снігурська узагальнює сукупність інформації, яка використовується в економічному аналізі комерційного банку, та виокремлює такі умовні розділи, як законодавчо-правовий, нормативний, планово-бюджетний, обліково-статистичний і аналітично-пошуковий [6, с. 137].

Інформаційне забезпечення є важливим та невід’ємним атрибутом ефективного аналізу розрахунків з працівниками банків. Інформаційну базу залежно від джерел її походження варто поділяти на певні групи. Враховуючи наукові напрацювання щодо цього питання, доцільним буде посилити інформаційне забезпечення, але при цьому враховувати те, що об’єктом аналізу цієї роботи слугують розрахунки з працівниками банків. Зокрема узагальнену структурно-логічну схему інформаційного забезпечення для проведення аналізу розрахунків з працівниками банків із джерелами її утворення подано на рис. 1.

Доцільним буде охарактеризувати всі складові інформаційного забезпечення. Кожна із зазначених у цій структурно-логічній схемі складових є невід’ємним та важливим елементом при проведенні аналізу розрахунків з працівниками банків. Крім того, складові інформаційного забезпечення поділяються на внутрішню та зовнішню інформаційне забезпечення, тобто основним критерієм поділу інформації на внутрішню та зовнішню є її походження або виникнення.

Рис. 1. Структурно-логічна схема інформаційного забезпечення для проведення аналізу розрахунків з працівниками банків

Отже, до головних структурних елементів інформаційного забезпечення при проведенні аналізу розрахунків з працівниками банків слід віднести нормативно-правову інформацію. Для більш точного та практичного використання цей блок інформаційного забезпечення варто поділити на правову та нормативно-довідкову інформацію. Оскільки, інформаційне забезпечення щодо розрахунків з працівниками є досить розгалуженим, саме тому доречним буде їх певним чином розмежувати. Зокрема до правової інформації автором пропонується відносити такі нормативно-правові акти, як Конституція України, ПКУ, КЗпП, ЦК, Закони України, постанови і накази КМУ та НБУ саме у частині регулювання розрахунків з працівниками банків.

У складі нормативно-правової інформації виділяється нормативно-довідкова інформація. Нормативно-довідкова інформація міститься у збірниках галузевих, відомчих, міжгалузевих нормативів, у преїскурантах, каталогах, проспектах. Джерелами нормативно-правової інформації є також різноманітні рекомендації щодо організації і методики фінансового аналізу діяльності банків. Характерною рисою нормативно-довідкової інформації є те, що вона необов'язкова для застосування. Незважаючи на це, у фінансовому аналізі доходів і витрат нормативно-довідкова інформація відіграє важливу роль: за її допомогою аналітик визначає оптимальний шлях вирішення завдань аналізу [9, с. 100].

Фінансово-планова складова є важливою, зокрема джерела цієї інформації є одними з основних, які використовуються при здійсненні аналізу розрахунків з працівниками банків. У складі фінансово-планової інформації виокремлено два блоки інформації, а саме ті, які міститься у фінансовій звітності та у фінансовому плані банківської установи на певний термін. Можливо, таке поєднання цих двох джерел в один блок на перший погляд здається неправильним. Але в результаті проведеного дослідження було встановлено, що таке об'єднання цих двох складових певним чином спростить процес проведення аналізу розрахунків з працівниками банків. Фінансовий план банківської установи є плановою інформацією про очікувані певні показники, а вже результати фактичної діяльності зазначаються у фінансовій звітності. Крім того, зазвичай при ефективній та правильно координованій господарській діяльності банків показники, які містяться у цих двох джерелах, повинні збігатися.

Обліково-аналітична інформація отримується в результаті ведення бухгалтерського обліку. Саме тому цей блок інформаційного забезпечення має такий склад. Інформація бухгалтерського обліку є результатом суцільного безперервного ведення обліку операцій з обов'язковим документуванням та відображенням на відповідних рахунках бухгалтерського обліку. Статистична інформація використовується для дослідження окремих фінансово-господарських ситуацій, наслідком яких є суттєві відхилення отриманих доходів або здійснених витрат від очікуваних значень [10, с. 42].

Основою науково-методичної інформації є наукова економічна література стосовно аналізу банківської діяльності та методична інформація фахівців. Крім того, варто відзначити, що для здійснення аналізу розрахунків з працівниками банків ця складова інформаційного забезпечення є не досить обґрунтованою та дослідженою. По-перше, щодо аналізу банківської діяль-

ності насправді є мало наукової літератури, а якщо і є, то лише у загальному вигляді обґрунтовано аналіз банківської діяльності або у розрізі деяких операцій. Тобто розрахунки з працівниками не були предметом дослідження науковців з аналізу банківської діяльності. По-друге, методичні рекомендації фахівців стосовно питання розрахунків з працівниками зазвичай розглядаються у розрізі підприємств, або бюджетних установ, але не у розрізі банків. Саме тому доречним та важливим буде подальше дослідження та вдосконалення цього блоку інформаційного забезпечення у розрізі джерел.

Розпорядження, постанова, наказ, методика, положення, порядок, облікова політика, посадова інструкція, штатний розпис, внутрішній план рахунків, кредитна політика – це все є джерелами локальної банківської інформації. Кожна банківська установа розробляє та затверджує всі ці локальні документи, враховуючи основні принципи діяльності. Крім того, всі локальні документи повинні бути розроблені та затверджені, враховуючи основні положення всіх вищенаведених джерел інформаційного забезпечення. Тобто локальні нормативно-правові документи повинні відповідати як нормативно-правовим джерелам, так і науково-методичним, як обліково-аналітичним, так і фінансово-плановим.

Розрахунки з працівниками банків більшою мірою складають витрати банківської установи. Саме тому в першу чергу було досліджено основні підходи до аналізу витрат банків. У результаті дослідження було встановлено, що існує велика кількість різноманітних підходів до аналізу витрат банків. Але враховуючи, що об'єктом цього дослідження є саме розрахунки з працівниками банків, то аналіз буде проводитися у виборі основних векторів, які будуть найактивнішими та потрібними як для самих працівників, так і для управлінського персоналу та власників.

Враховуючи отримані результати дослідження доцільним буде узагальнити та виокремити основні вектори аналізу розрахунків з працівниками банків на основі узагальнення основних видів аналізу та їх сутності, які подані в табл. 1.

Таблиця 1

Основні вектори аналізу розрахунків з працівниками банків

№ з/п	Вектор (вид) аналізу	Економічна сутність
1	Горизонтальний (трендовий) аналіз розрахунків з працівниками банків	Порівняння основних видів розрахунків з працівниками банків звітного періоду з показниками аналогічного періоду попереднього року. Порівняння основних видів розрахунків з працівниками банків звітного періоду з показниками попереднього року. Порівняння основних видів розрахунків з працівниками банків у розрізі декількох попередніх періодів.
2	Вертикальний (структурний) аналіз розрахунків з працівниками банків	Структурний аналіз за видами розрахунків з працівниками банків. Структурний аналіз розрахунків з працівниками банків за видами працівників. Структурний аналіз утримань та нарахувань різних податків та платежів за розрахунками з працівниками банків. Постатейний структурний аналіз витрат банку за розрахунками з працівниками банків

3	Порівняльний аналіз розрахунків з працівниками банків	Порівняльний аналіз показників банків. Порівняльний аналіз банку та банківського сектора. Порівняльний аналіз показників окремих структурних підрозділів та центрів відповідальності. Порівняльний аналіз звітних та планових показників. Порівняльний аналіз показників за сегментацією працівників. Порівняльний аналіз показників за сегментацією розрахунків
4	Коефіцієнтний аналіз	Коефіцієнт плинності різних груп працівників. Співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості за розрахунками з працівниками. Співвідношення витрат на відрядження і загальних витрат на персонал. Співвідношення сум утримань із виплат і витрат на персонал
5	Факторний аналіз розрахунків з працівниками банків	Аналіз зміни ФОП за рахунок зміни чисельності працівників. Аналіз зміни ФОП за рахунок зміни середньої заробітної плати. Аналіз зміни витрат банків за розрахунками з працівниками
6	Стратегічний аналіз розрахунків з працівниками банків	SWOT-аналіз. PEST-аналіз

Отже, враховуючи отримані результати, можна стверджувати, що аналіз операцій, які є об'єктом дослідження напряму, залежить від видів розрахунків. Крім того, варто відзначити, що розрахунки з працівниками банків є багатовекторними та різнобічними, відповідно, і аналіз буде мати аналогічний вигляд. Це зумовлено багатьма факторами, зокрема тим, що існують різні категорії працівників, різні форми розрахунків, різні цілі розрахунків. Саме тому для забезпечення повноцінного та ефективного обміну інформацією як у самій банківській установі, так і за її межами, доречним та важливим буде формувати та проводити аналіз розрахунків таким чином, щоб він був ефективним та доречним. Тобто необхідно певним чином уніфікувати та стандартизувати форму подання аналізу розрахунків з працівниками банку.

Організація аналізу розрахунків з працівниками банків є важливим та невід'ємним інструментом, головним призначенням якого є забезпечення керівництва банків інформацією. А основною метою, з якою отримується ця інформація, є прийняття рішень щодо підвищення ефективності управління. Аналіз досліджуваних операцій забезпечить управлінців даними у розрізі різних векторів діяльності банківської установи. Крім того, забезпечить їх деталізованими даними стосовно об'єктів та суб'єктів аналізу, що забезпечить здійснення:

- фінансового планування;
- оцінки результатів діяльності банків у цілому та у розрізі структурних підрозділів;
- прогнозування майбутніх напрямів діяльності банків;
- управління витратами;
- управління прибутковістю.

У результаті дослідження було встановлено, що організація аналізу розрахунків з працівниками банків повинна здійснюватися на основі певних правил. Тобто сама організація аналітичного забезпечення повинна ґрунту-

ватися на загальних правилах, і в той же час інформація, яка використовується для аналізу, має відповідати певним уніфікованим положенням.

Досліджуючи питання щодо основних принципів організації аналітичного забезпечення розрахунків з працівниками банків було вивчено та проаналізовано напрацювання науковців та практиків у цій сфері. Результатом проведеного дослідження є виокремлення та зазначення власних принципів, яким має відповідати аналітичне забезпечення. Отже, організація аналітичного забезпечення розрахунків з працівниками банків повинна бути побудована на основі сукупності певних принципів та основних напрямів. Зокрема узагальнену сукупність принципів подано на рис. 2.

Рис. 2. Основні принципи організації аналітичного забезпечення розрахунків з працівниками банків

На рис. 2 виокремлено головні та важливі особливості аналітичного забезпечення, що сприятиме зручному та швидкому проведенню аналізу розрахунків з працівниками банків. Виокремлення цих принципів дасть можливість побудувати саму систему аналізу взагалі, та методику зокрема таким чином, щоб отримані результати, були корисними та важливими для всіх користувачів цієї інформації. А насамперед для управлінського персоналу та працівників.

Висновки і перспективи подальших досліджень у цьому напрямі. Резюмуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що у статті напрацьовано шляхи вдосконалення організації аналітичного забезпечення аналізу розрахунків з працівниками банків шляхом виокремлення основних елементів у складі інформаційних джерел, уточнено головні вектори аналізу розрахунків з працівниками. Крім того, у результаті дослідження уточнено організаційне забезпечення шляхом посилення його основними принципами організації аналітичного забезпечення розрахунків з працівниками банків.

Список використаних джерел

1. Петрик О.А. Облік та аналіз оплати праці в умовах розвитку ринкових відносин: (на прикладі підприємств промисловості будівельних матеріалів): дис. ... канд. екон. наук: 08.00.12 / Петрик Олена Анатоліївна; Київ. екон. ун-т. – К., 1993. – 160 с.
2. Цуканова О.В. Облік і аналіз заробітної плати у підприємствах торгівлі: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04 / О.В. Цуканова; Харк. держ. акад. технології та орг. харчування. – Х., 2000. – 17 с.
3. Парасій-Вергуненко І.М. Стратегічний аналіз у банках: теорія, методологія, практика: монографія / І.М. Парасій-Вергуненко; Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2007. – 360 с.
4. Примостка Л.О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, метод та моделі: монографія / Л.О. Примостка. – К.: КНЕУ, 2002. – 316 с.
5. Герасимович А.М. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко [та ін.]; за ред. А.М. Герасимовича. – К.: КНЕУ, 2010. – 599 с.
6. Снігурська Л.П. Облік і аналіз доходів і витрат комерційного банку: Дис. ... канд. екон. наук: 08.06.04 / Л.П. Снігурська; Київський національний економічний ун-т. – К., 2003. – 282 с.
7. Доценко О.С. Статистичний аналіз діяльності банків України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.10 / Доценко Оксана Станіславівна; Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. – К., 2007. – 177 с.
8. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
9. Діденко Л.В. Методичні підходи до аналізу доходів та витрат банку / Л.В. Діденко, М.О. Юзвіна // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2012. – № 2. – С. 100–107.
10. Парасій-Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / І.М. Парасій-Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 347 с.

References

1. Petryk O.A. *Oblik ta analiz oplaty pratsi v umovakh rozvytku rynkovykh vidnosyn:(na prykladi pidpriumstv promyslovosti budivelnnykh materialiv)* [Accounting and analysis of wages in the development of market relations: (on the example of construction materials)]. Kyiv, 1993. 160 p. (In Ukrainian).
2. Tsukanova O.V. *Oblik i analiz zarobitnoi platy u pidpriumstvakh torhivli* [Accounting and analysis of wages in the trade]. Kharkiv, 2000. 17 p. (In Ukrainian).
3. Parasi-Verhunencko I.M. *Stratehichniy analiz u bankakh: teoriia, metodolohiia, praktyka* [Strategic analysis of the banks: the theory, methodology, practice]. Kyiv, KNEU, 2007. 360 p. (In Ukrainian).
4. Prymostka L.O. *Analiz bankivskoi diialnosti: suchasni kontseptsii, metod ta modeli* [Analysis of banking: current concepts, methods and models]. Kyiv, KNEU, 2002. 316 p. (In Ukrainian).

5. Herasymovych A.M., Alekseienco M.D., Parasii-Verhunenکو I.M. *Analiz bankivskoi diialnosti* [Analysis Banking]. Kyiv, KNEU, 2010. 599 p. (In Ukrainian).
6. Snihurska L.P. *Oblik i analiz dokhodiv i vytrat komertsiiinoho banku* [Accounting and analysis of income and expenditure of commercial banks]. Kyiv, 2003. 282 p. (In Ukrainian).
7. Dotsenko O.S. *Statystychnyi analiz diialnosti bankiv Ukrainy* [Statistical analysis of banks Ukraine]. Kyiv, 2007. 177 p. (In Ukrainian).
8. Lakhtionova L.A. *Finansovyi analiz sub'iektiv hospodariuvannia* [Financial analysis of business organizations]. Kyiv, KNEU, 2001. 387 p. (In Ukrainian).
9. Didenko L.V., Yuzvyna M.O. *Metodychni pidkhody do analizu dokhodiv ta vytrat banku* [Methodological approaches to the analysis of revenues and expenses of the bank]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*. 2012, no. 2, pp.100-107. (In Ukrainian).
10. Parasii-Verhunenکو I.M. *Analiz bankivskoi diialnosti* [Analysis Banking]. Kyiv, KNEU, 2003. 347 p. (In Ukrainian).

В статье на основе комплексного изучения расчетов с работниками банков исследуются основные векторы анализа и источники информации, которые обеспечат эффективный анализ расчетов с работниками банков. Нарботаны ключевые направления анализа и усилены основные составляющие информационного обеспечения путем деления на внешнюю и внутреннюю информацию. Усовершенствовано организационное обеспечение анализа расчетов с работниками банков путем выделения основных принципов осуществления анализа.

Ключевые слова: *расчеты с работниками, банк, бухгалтерский учет, анализ, информационное обеспечение, векторы анализа.*

In the article on the basis of the complex analysis of the calculations to employees of bank have been investigated the main vectors of analysis and information sources that will provide an effective analysis of payments to employees of banks. The key areas of analysis have been exposed and enhanced the basic components of information support through distribution to internal and external information. The organizational support of analysis payments to employees of banks have been improved by isolating the fundamental principles of analysis.

Key words: *payments to employees, bank, accounting, analysis, information provision, vector analysis.*

Одержано 07.10.2015.